

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЗА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Процька С. М.,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики історико-філософського факультету Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова,

Руденко А. В.,

студентка групи 1МОПз історико-філософського факультету Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, магістерська програма «Освітня політика»

У статті розкрито нормативно-правове забезпечення якості вищої освіти України за роки незалежності; окреслено роль поняття «культури якості» в галузі вищої освіти України.

Ключові слова: культура якості; якість вищої освіти; нормативно-правове забезпечення якості вищої освіти.

The article reveals the legal framework for the quality of higher education in Ukraine during the years of independence; the role of the concept of «quality culture» in the field of higher education in Ukraine is outlined.

Keywords: quality culture; quality of higher education; regulatory and legal assurance of the quality of higher education.

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. Питання забезпечення якості вищої освіти у незалежній Україні набрало особливої актуальності в останні роки. Це пов'язано із бажанням ще сильніше інтегрувати українську освіту в міжнародне, а саме, європейське освітнє поле. Розвиток вітчизняного інституту «культури якості» стрімко розвивається, а від того важливою стає процес моніторингу якості освіти та створенню свідомої та зрілої спільноти, яка буде сприяти забезпеченню дійсно якісної вищої освіти в Україні [7; 8].

Відтак національне законодавство у сфері забезпечення якості вищої освіти:

- пристосовується до законодавчих актів загальноєвропейського освітнього простору; організація української системи дошкільної освіти інтегрується до організації відповідних систем у країнах ЄС;

- працює над поліпшенням контролю якості освіти на всіх рівнях;

- надає більшу автономність закладам вищої освіти;

- створює систему нагляду над забезпеченням якості, яка влючає у себе не тільки спеціальні установи, а й свідоме суспільство та ін.

Управління якістю освіти є складовою

координаційної функції освітньої політики та здійснюється на основі законів, постанов Верховної Ради, наказів, розпоряджень Президента, Кабінету Міністрів України, органів місцевого самоврядування, досягнень психолого-педагогічної науки і передового педагогічного досвіду тощо [4; 6].

Аналіз наукових досліджень. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури виявив, що в Україні надається належна увага дослідженню проблеми освітньої політики України, а саме у працях В. Андрущенка, В. Бобрицької, Р. Вернидуба, А. Гуржія, В. Кременя, В. Лугового, В. Савельєва, О. Савченко та інших. Проблему забезпеченням якості вищої освіти досліджували Л. Мовчан, Л. Сподін, В. Терзіян. Істотний вклад у вивчення цього питання внесла Г. Клімова, яка займалася дослідженням вітчизняного виміру якості науки у рамках європейського, а також теоретико-методологічним та соціально-філософським вивченням цього питання. Про свій досвід та експертний супровід задля контролю якості освіти пише О. Локшина. Проте залишається недостатньо вивченою проблема нормативно-правового забезпечення якості вищої освіти України за роки незалежності.

Мета статті полягає у дослідженні нормативно-правового забезпечення якості вищої освіти України за роки незалежності.

Виклад основного матеріалу. У сучасних реаліях якісна вища освіта розглядається як новий інструмент для економічного, соціального та культурного зростання. Із часу здобуття незалежності в Україні спостерігається також лібералізація вищої освіти, яка забезпечує посилення автономії та соціальної відповідальності університетів. Це в свою чергу вимагає ретельного контролю та активного залучення спільноти до забезпечення якості освітнього процесу на найвищому рівні.

Поняття «культура якості» у сучасному освітньому дискурсі зумовило формування нової корпоративної культури, у якій заклади вищої освіти розвивають свою внутрішню систему якості та колективну відповідальність задля

забезпечення прозорості, гнучкості та ефективності функціонування системи вищої освіти [7; 8].

Нормативно-правове забезпечення сфери вищої освіти в Україні – це сукупність правових засобів та норм, які у свій час гарантують реалізацію прав людини на якісну освіту.

Історія нормативно-правового забезпечення вищої освіти в Україні починається із Закон Української РСР «Про освіту», який діяв з 23 травня 1991 року до 28 вересня 2017 року. Задля адаптації та осучаснення до нього вносилися зміни та доповнення, який

наближали освітній процес до європейських стандартів. Відтак позитивним кроком було введення кредитної системи ЄКТС, але заятина нововведень не принесли бажаного результату і тільки ускладнили систему [5; 8].

У 2005 році в Бергені Україна офіційно приєднується до Болонського процесу. Це мало сприяти підвищенню якості освіти, адже вищезгаданий процес мав на меті спрощення процедури визнання дипломів українського зразка за кордоном, разом з тим, полегшуючи доступ до послуг, пов'язаних з отриманням освіти у світі, а також узаконював імплементував дворівневість системи вищої освіти (бакалавр і магістр). Це була також перша спроба внести можливість студентів самостійно обирати дисципліни.

У 2006 році Постановою Кабінету Міністрів України № 1312 свою діяльність розпочинає Український центр оцінювання якості освіти і запроваджує тестування випускників загальноосвітніх шкіл, так зване Зовнішнє Незалежне Оцінювання, яке сприяло підвищенню якості вищої освіти та рівню підготовки здобувачів освіти [7].

Новим кроком до удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері освіти стало прийняття Закону України «Про вищу освіту» від 6 серпня 2014 року [5], який став задекларованою національною моделлю забезпечення якості вищої освіти. Якість вищої освіти у ньому трактується як «відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості». Також у Статті 18 Закон описує повноваження Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, яке утворено, як окремий орган задля контролю якості освіти [7].

У положенні щодо функціонування Європейського Союзу від 1992 року є положення про «сприяння розвитку якісної освіти». Це сприяло утворенню концепції «інтегрованої культури якості», яка застосовується у навчальному процесі взята із «Європейських стандартів і принципів із забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти» 2005 року, які є важливим нормативним документом ЄС у галузі забезпечення якості вищої освіти [7; 8].

Європейська Комісія у 2017 році публікує «Оновлену програму ЄС щодо вищої освіти», що мотивує вітчизняних законотворців оновити Закон Про освіту, так само у 2017 році. Він регламентував внутрішнє та зовнішнє забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти та подальшу систему забезпечення якості діяльності Національного

агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти [7; 8].

В оновленому Законі якість освіти – це «відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг», а якість освітньої діяльності – це «рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг» [7; 8].

На підставі вище викладеного можна зробити висновок, що стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG), які були ухвалені 14 травня 2015 року, від початку імплементовано у стратегію розвитку Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти України. Основні положення документу допомагають у формуванні культури якості вітчизняної вищої освіти.

Перспективою подальших досліджень є розвиток та оптимізація формування системи нормативно-правової основи державного управління якістю у сфері вищої освіти у рамках процесу інтеграції України до ЄС, що допоможе стимулювати студентоорієнтовану та гнучку освітню діяльність без втрати якості та підвищити рівень контролю за для забезпечення високого рівня навчального процесу.

Джерела:

1.Бобрицька В.І. Особливості професійної підготовки майбутніх магістрів освітніх/педагогічних наук у закладах вищої освіти України. Гілея: науковий вісник. Спецвипуск «Молода наука-2021: соціально-педагогічні розвідки»: зб. матер. та доповідей II Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (23 квітня 2021 року, м. Київ). К.: Видавництво «Гілея». 2021. С.25-26.

2.Бобрицька В. І. Аксіологічний дискурс ідеї університетської освіти в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції. Людські цінності і толерантність у сучасному світі : міжконтинентальний діалог інтелектуалів : міжнарод. наук.-практ. конф., 16 листопада 2011 р. : зб. матеріалів. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. С. 43-48.

3.Бобрицька В. І. Професійна підготовка майбутнього вчителя в реаліях процесу реформування вищої освіти. Наук. записки: НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2005. № 59. С. 14 –24.

4.Бородіна І.В., Процька С.М. Нормативно-правове підґрунтя забезпечення якості освіти закладів загальної середньої освіти України. Гілея: науковий вісник. Спецвипуск «Молода наука-2021: соціально-педагогічні розвідки»: зб. матер. та доповідей II Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф.

(23 квітня 2021 року, м. Київ). К.: Видавництво «Гілея». 2021. С.27-28.

5. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

6. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні. Нац. акад. пед. наук України /редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови); за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2016. 448 с. Бібліогр.: с. 21. (До 25-річчя незалежності України).

7. Освіта в незалежній Україні: розвиток та конкурентоспроможність. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ. 2021. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2021/19.08/Inform.zbirnyk-Osv.v.nezalezhniy.Ukrayini/Inform.zbirnyk-Osv.v.nezalezhniy.Ukrayini.17.08-1.pdf>

8. Про якість вищої освіти. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/2020/06/%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D1%8F%D0%BA%D1%96%D1%81%D0%BD%D1%83-%D0%B2%D0%B8%D1%89%D1%83-%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%83/>

9. Valentyna I. Bobrytska, Hanna V. Krasylnykova, Nataliia A. Beseda, Nina G. Batechko, Yevheniy S. Spitsin. Reshaping the University Curriculum through the Visiting Lectureship. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*. Vol. 19, No. 12, pp. 70-85, December 2020. <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.12.4>

10. Bobrytska, V., Luzik, E., Reva, T., Spitsin, Y., & Akmalidina, V. (2020). Involving stakeholders in shaping educational legislation and policy in Ukraine. *European Journal of Educational Research*. Vol. 9, Iss. 3, P. 1189–1200. (July 2020). <https://doi.org/10.12973/eu-jer.9.3.1189>

11. Bobrytska, V. I., Reva, T. D., Protska, S. M. & Chkhalo, O. M. (2020). Effectiveness and Stakeholders' Perceptions of the Integration of Automated E-Learning Courses into Vocational Education Programmes in Universities in Ukraine. *International Journal of Learning, Teaching, and Educational Research* Vol. 19, No. 5, pp. 27-46, May 2020. <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.5.3>